

[B] **SEPIABEELD VAN EEN VERVLOGEN
VLAANDEREN. DE JONGE HUGO SCHILTZ**

Nog geen tien jaar geleden zou het moeilijk voorstelbaar zijn geweest dat een journalist als Paul Huybrechts zich aan een biografie over Hugo Schiltz (1927-2006) zou hebben gezet. Wat zou een economisch journalist zonder verleden of uitgesproken interesse in het Vlaams-nationalisme immers met het levensverhaal van deze Volksunie-voorman moeten? En waarom zou hij zich branden aan een verhaal dat een meer dan problematische aanhef kent? Genuanceerd denken over de collaboratie en met name de collaboratie die zich op het Vlaams-nationalistische idealisme beriep, is iets van recente datum.

Dat dit nu wel is gebeurd, is voor een groot deel aan Hugo Schiltz zelf te danken. Niet alleen aan zijn optreden als de charismatische politicus die aan

Ca. 1945: De familie Schiltz op stap in Antwerpen. Links ziet u Hugo Schiltz, rechts zijn broers Wilfried en Ivo. Achteraan naast vader Willem Schiltz loopt Agnes Lauwers, de stiefdochter van moeders zus Raphaëlle, collectie familie Schiltz.

de wieg heeft gestaan van het federale België, maar in dit geval vooral aan het feit dat hij zijn eigen documentatie bijna volledig bewaard bleek te hebben. Dagboeken, aantekeningen en dozen vol knipsels liet hij na. Volgens zijn familie was Schiltz van plan om uit dat materiaal — in samenspraak met historici — zijn memoires te distilleren, objectief bijna en zonder een onderwerp te schuwen. Hij heeft dit plan niet meer kunnen uitvoeren, maar de geplande openheid heeft zijn erven er wel toe aangezet om zo snel mogelijk iemand te vinden die alles, maar dan ook echt alles zou willen verwerken in een openhartige biografie.

Alleen al om die reden is *Hugo's heilige vuur*, zoals dit lijvige eerste deel van de “intieme biografie” van de jonge Hugo Schiltz (1927-1954) heet, een belangrijke uitgave. De voorgenomen openhartigheid van Schiltz heeft zijn biograaf welhaast gedwongen om veel begrip op te brengen voor het denken van de politicus, ook voor de jaren waarin deze de Führer onvoorwaardelijk steunde. Zonder dat het woord jeugdzonde ook maar één keer valt (of opvalt), wordt in dit vijfhonderd pagina's tellende boek de worsteling van een aankomende politicus met zijn autocratische opvoeding en zijn democratische roeping verteld. Daarbij krijgt de lezer het gevoel dat hem maar weinig details worden onthouden. Huybrechts geeft zijn lezers in honderdzeventwintig korte hoofdstukken een uitgebreide rondleiding in het denken van Hugo Schiltz. Dat levert een zeldzaam compleet beeld op van de intellectuele evolutie van een vertegenwoordiger van een generatie jonge “incivieken” die doorgaans niet zo te koop loopt met dat deel van haar intellectuele leven. Door de ogen van Schiltz maken we kennis met de generatie waarvan ook Manu Ruys, Ivo Michiels (die net als Schiltz in *Golfslag* publiceerden) en Hugo Claus (die evenals Schiltz bijdroeg aan *Branding*) deel uitmaken. En dat levert meer dan alleen een sfeertekening op. *Hugo's heilige vuur* documenteert het dogmatische denken van een generatie die is opgegroeid met het idee dat het belang van het volk boven alles uitstijgt en maar moeizaam tot het besef kwam dat het een plek zou moeten vinden in een wereld die door een filosofie van democratie en individuele vrijheden werd gedomineerd.

Dat gebeurt overigens grotendeels in de woorden van Schiltz zelf. Vanaf 1943 tot 1951 hield hij

namelijk nauwgezet dagboeken bij, waar Huybrechts uitvoerig uit citeert. Vaak bestaan de hoofdstukjes zelfs uit niet meer dan een korte inleiding bij de verder ongefilterde dagboekfragmenten.

Toch heeft Huybrechts zich niet helemaal van commentaar onthouden. De lezer krijgt toch vaak een sepiabeeld voorgeschoteld van een vervolgen Vlaanderen dat op een niet nader verklaarde manier “anders” was. “De kinderkopjes van Vlaanderen produceren dan nog flandriens”, klinkt het bijvoorbeeld ineens in een passage waarin het vrome Roomse leven wordt geschilderd. Dat beeld wordt overigens met liefde geschetst, maar heeft wel als doel om afstand te scheppen tot die tijd waarin de jonge Schiltz nog elke dag de mis opdroeg en er wat “vreemde” redeneringen op nahield. Zo legde hij in zijn dagboeken nogal wat nadruk op zijn “natuurlijke” en vanzelfsprekende liefde voor de moeder, in tegenstelling tot een eerder zakelijke liefde voor zijn vader. En ook zijn volk lijkt de jonge Schiltz meer dan heilig. Als hij besluit om politicus te worden dan schrijft hij dat hij “Gods stem gehoord” heeft en dat hij deze gedwee zal volgen, want: “Mijn volk heeft recht op mij.”

Het goede aan de biografie van Huybrechts is dat hij zijn ongemakkelijke gevoel bij dit soort uitspraken verbergt in de mist van nostalgie waarmee dit beeld van het achterhaalde Vlaanderen wordt omgeven. De biograaf oordeelt dus niet expliciet en geeft zelfs de meest bezwarende dagboeknotities ongcensureerd weer (of wekt toch die indruk), maar hij waagt zich vervolgens niet aan een analyse. “Moeders!”, schreeuwt hij op een gegeven moment uit, zonder verder iets met de observatie te doen dat die moederfiguur, die vaak ook in metaforische zin, als verpersoonlijking van het volk(se), door Schiltz wordt opgevoerd, wel erg vaak voorkomt.

Dat is op zich nog geen kritiek op het boek.

Een biografie over een Vlaamse voorman hoeft niet noodzakelijk een discoursanalyse van de Vlaamse Beweging te zijn. Maar het laat wel zien waar het in dit boek aan schort: aan een verhaal. In wezen is de biograaf namelijk net zo verbaasd over wat hij in de dagboeken van zijn onderwerp aantreft als de niet ingevoerde lezer. Zeker in de eerste helft van het boek probeert hij vergeefs de politicus te vinden die Schiltz later zou worden, zonder een poging te doen om de traditie in kaart te brengen waarin het

volksnationalistische denken van de jongeman lange tijd gevangen zit. Zijn jeugd wordt weliswaar niet als een zonde omschreven — daarvoor is ze te afgewogen en doordacht — maar toch als een aanloop naar iets dat er niet noodzakelijk een logisch gevolg van is. Al dit schitterende materiaal toont nu juist aan dat daar de kracht van de politieke denker Schiltz lag, in het rationaliseren van de mythe waarin hij was opgegroeid. “We moeten de Vlaamse Beweging h er-denken voor onze tijd”, schreef hij in 1951 om er een paar maanden later aan toe te voegen dat “intellectualisme” in dat streven “een beginsel” moest zijn.

Hugo's heilige vuur is vanwege het vele ongefilterde materiaal dat ze aanbrengt een van de beste biografie en en vanwege de afwezigheid van een analyse tegelijkertijd een van de meest onbevredigende biografie en die ik ken. Het goede en uiteindelijk overheersende gevoel is echter dat dit een boek is waar nog heel lang door heel veel mensen uit geput kan worden.

MATTHIJS DE RIDDER

PAUL HUYBRECHTS, *Hugo's heilige vuur. De intieme biografie van de jonge Hugo Schiltz (1927-1965)*, Meulenhoff|Manteau, Antwerpen/ Amsterdam, 2009, 507 p.